

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Карина Красиминова Симеонова на тема:
Индивидуализираното потребление и развитието на културните индустрии
в периода на Късната Модерност

От проф. д.н.к. Васил Марков, преподавател в катедра Културология,
Факултет по изкуствата на ЮЗУ „Неофит Рилски“

Дисертационният труд на колегата Карина Симеонова се състои от 179 страници текст, структуриран във въведение, три глави, заключение, библиография, списък на илюстрациите и текстово приложение.

Във въвеждащата част докторантката е изследвала, на базата на актуалната научна литература, съдържанието на основни термини в дисертационния труд като, късна модерност индивидуализирано потребление и произхождащото от него индивидуализирано предлагане. Намирам този подход за успешен и коректен във връзка с уточняването на съдържанието на основния терминологичен апарат с който борави изследователката.

Основната хипотеза на докторантката се опира на виждането, че „разпространението и потребяването на културни продукти претърпява метаморфоза и започва постепенен процес на обръщане към качествено новите нужди на човека – потребител. Навлизаме в период, в който онова, което искаме да купим и преживеем, е всъщност онова, което ни липсва в емоционален план. Опитваме се да запълним духовна празнина, като усъвършенстваме себе си чрез пътувания, посещения на нестандартни, интересни културни събития“. Тезата на дисертацията е развита достатъчно подробно и аргументирано.

Според колегата Симеонова, основна цел на изследването е да докаже тенденцията към индивидуализация на потреблението в областта на културата и изкуствата и как това оказва пряко влияние върху

производството на културни продукти „като променя характера и същността им в посока персонализация“, както и че постмодерният потребител оказва влияние върху производството и пазара на култура в посока създаване на индивидуализирани и персонифицирани продукти за личните вкусове на всеки. Според мен, основната цел е ясно формулирана и добре аргументирана. Открити са и задачите, посредством изпълнението на които, тя предстои да бъде постигната. На постигането на целта и решаването на основните задачи е подчинена цялостната структура на изследването на колегата Симеонова, което, за мен, е първият значим резултат и предпоставка за успех на дисертационен труд.

В подраздела „Степен на разработеност на проблема“ колегата Симеонова сочи най-новите изследвания в тази област у нас, като се позовава главно на дисертационни трудове.

Авторката обръща внимание на актуалността на творческите и културните индустрии през последните години, които се превръщат в един от приоритетите на Европейския съюз и на България. Соци че „Теорията за индивидуализирането на потреблението в сферата на културата всъщност показва промяната в отношението към творческия продукт и към неговия потребител и затвърждава тенденцията на демократизиране на културните произведения“.

Първа глава е посветена на теоретичната обосновка на изследването. Считам, че заглавието на главата следва да се конкретизира по посока на заглавието на дисертационния труд. На базата на широка научна литература в тази част на дисертацията са изследвани теоретичните проблеми, свързани с консуматорското общество и консуматорската култура. Анализът е фокусиран върху термини като консумация, консуматорско общество и консуматорска култура, с идеята да бъде изградена контекстуална рамка, в която авторката да постави основните си хипотези. Докторантката разглежда теорията на Жил Липовецки за трите

фази на консуматорския капитализъм като фундамент на нейния анализ върху съвременния консуматор на продукти и услуги в сферата на културата и творчеството.

Представен е характера и същността на понятието „културни индустрии“. Проблемът е изследван в генеалогичен план и с акцент върху процесите на глобализация в индустрията, включително и в културните индустрии. Специално място в изследването е отделено на столицата, като средоточие на културните индустрии в България. Отчетена е ролята на глобализацията по отношение на разрастването на културните индустрии в световен мащаб. Акцентирано е също върху проблема за развитието на културните индустрии като резултат от бурното развитие на технологиите. Авторката изтъква, че „Самите технологии имат огромно влияние върху всички сектори по цялата верига от създаването до производството, разпространението и потреблението на стоки и услуги в областта на културата.“

Специално искам да обърна внимание на споделяната от докторантката мисъл на Джеръми Рифкин, че „Ако преди е имало купувачи и продавачи, днес има доставчици и потребители. Днес осъществяваме преход от промишлено към културно производство. Все повече търговски дейности залагат на пласирането на културни преживявания вместо на стоки и предмети. „Световният туризъм, прочутите градове и паркове, туристическите центрове за забавления, здравето, модата и храната, професионалните спортове и състезания, хазартът, музиката, филмите, телевизията, виртуалните светове на кибер пространството и всевъзможните забавления, създавани с електронни средства бързо се превръщат в център на един нов, хиперкапитализъм, който търгува с достъп до културни преживявания“.

Специална подглава е отделена на същността и характеристиката на понятието индивидуализация. Авторката споделя тезата на Липовецки, че

„Индивидуализацията може да се разглежда, по думите на самия Липовецки и като проява на мощта на индивида да владее условията на живота си. Насладата от потребяването вече не е въпрос на суета, а на власт да организираме съществуването си спрямо собствените си критерии и желания.” Според докторантката в епохата на късния модернизъм „Потреблението във всичките си форми вече се характеризира с увеличаваща се индивидуализация, колективните правила губят силата си, нарастват и индивидуалните стремежи за автономия. „

Според колежата Симеонова „Днес консуматорите избират не продукт, а начин на живот. Марките ни предлагат концепция за това кои сме ние и как другите могат да ни възприемат. Процесът на индивидуализация се свързва с достигане до лично удоволствие и удовлетворение, както и осъществяване на собственото Аз.”

Последната част от тази глава е посветена на индивидуализираното потребление в сферата на културните индустрии. Позовавайки се на Вебер, Н. Елиас, Кемпбъл, Липовецки, авторката отстоява тезата, че „ключът към модерните форми на консумация е удоволствието – съвременният потребител пожелава определена стока, защото вярва, че върху нея може да проектира фантазиите и желанията си. Т.е. стремежът не е насочен към самата стока, а към удоволствието, което тя носи и това важи и за продуктите на културата и изкуството... Вече говорим за индустрии на преживяванията... Туризмът – една от най – големите индустрии в света, не е нищо друго освен превърнато в стока културно преживяване.”

Втора глава на дисертацията на колежата Карина Симеонова е озаглавена ”Индивидуализирано потребление и креативност”. В тази част на изследването е направен анализ на развитието на културните индустрии през Късната Модерност. Връзката между индивидуализацията на потреблението и консумация на културни продукти е показана чрез съпоставка на теориите за креативната консумация на Мишел дьо Серто и

индивидуалистично потребление на Жил Липовецки. Докторантката привежда конкретни примери, за да илюстрира тезата си за връзката между съвременната култура и индивидуалистичната консумация. Предложен е анализ върху креативната консумация на пространства. В тази връзка колегата Симеонова въвежда понятията „креативна класа“, „креативна индустрия“, „креативни квартали“, които са неделима част от повечето съвременни теории за развитието на културните индустрии и имат отношение към теорията за индивидуализацията. Последната част от тази глава е посветена на развитието на творческите квартали в България, с което авторката анализира българския контекст на проблема.

Трета глава е посветена на индивидуализацията в сферата на културния туризъм. Позовавайки се на тезите на Георг Ричардс докторантката отстоява тезата, че „Целта на всяка туристическа атракция е създаването на незабравим спомен. И тъй като всеки спомен е изключително индивидуален, няма как два индивида да преживеят атракцията по един и същи начин“, като разглежда културния турист като двигател на индустрията на преживяванията.

Напълно споделям тезата на авторката, че интересите на туристите в областта на културния туризъм се определят от много и различни фактори като образование, здраве, културно наследство, игрови дейности, национално съзнание... В такъв смисъл туристическия поглед в епохата на Късната Модерност е напълно индивидуализиран, а „съвременните туристи очакват една своеобразна културна различност, реализирана предимно в идеализираното минало“.

Колегата Симеонова, опирайки се на тезата на Рифкин, твърди, че туризмът днес не е нищо друго освен превърнато в стока културно преживяване. Тя счита, че новата ситуация в която се намира културния туризъм изисква нов подход към потребителите. В този ред на мисли докторантката отстоява тезата, че в епохата на Късната Модерност

„традиционните културни институции, в чиято природа са заложени научно – образователни цели, са принудени да се превърнат в развлекателни центрове, предлагащи голямо разнообразие от дейности за различен диапазон посетители”.

Втората част от тази глава е посветена на проблема за съвременните дигитални технологии като инструмент за индивидуализиране на културни продукти. Тук колегата Карина Симеонова развива тезата, че съвременните технологии дават възможност да търсим информация в огромната база данни за изкуството, наследството и историята, да реконструираме виртуално отдавна разрушени паметници на културата като при това създаваме изкуствено добавени реалности към тях. Така преживяването на паметниците от културното наследство, става съвършено различно от традиционния контакт с тях, при това много по-обогатено и индивидуализирано.

В заключението са обобщени изводите от трите глави на дисертацията и е отговорено на основния проблем.

След заключението е прибавена автосправка за приносите на дисертационния труд с която съм съгласен. Очертани са следните приноси, които в резюмиран вид звучат така: *„1. Проследени са промените настъпили в сферата на културните индустрии в епохата на късната модерност... настъпили в резултат от процесите на индивидуализация, характерни за късно-модерните общества.; 2... Дисертационният труд предлага нов поглед върху съвременното развитие на културните индустрии, анализирайки новите насоки на това развитие през призмата на теорията за индивидуализирано потребление.; 3. Защитена е тезата, че съвременните културни индустрии, и най-вече онези от тях, които са се приспособили удачно към условията на третата фаза на консуматорския капитализъм..., функционират като основен канал за задоволяване на персонализираните емоционални и*

естетически потребности, на духовните и идентичностни търсения на късно-модерния човек...”

Библиографията на дисертацията се състои от 53 заглавия и 64 интернет източници на български, английски и немски език.

В текста са приложени 15 изображения и едно текстово приложение, илюстриращи конкретни проблеми от него.

Частите на дисертационния труд са логически свързани и естествено произхождат една от друга. Езикът е издържан в научно и стилово отношение, с изключение на направените малки бележки по-горе.

Автореферата отразява вярно текста на дисертационния труд. Публикациите са достатъчно като брой и са посветени на проблеми, от в дисертационния труд. Съгласен съм с автосправката за приносите на дисертацията.

Имайки предвид всичко гореизложено, предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по Професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата, на колегата Карина Симеонова, за дисертационния и труд „Индивидуализираното потребление и развитието на културните индустрии в периода на Късната Модерност“.

Рецензент:

Проф. д.н.к. Васил Марков

30.04.2018 г.

Благоевград